

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî
Araştırma Merkezi

TÜRK KÜLTÜRÜ
ve
HACI BEKTAŞ VELÎ
Araştırma Dergisi
Turkish Culture
and
Hacı Bektash Velî
Research Quarterly

Изследователско Списание на Турската
Култура и Хаджи Бекташ Вели

Kış
Winter
Зима 2007/44

Emine Semiye'nin Gözüyle Yüzyıl Önce Serez Yaylası'nda Kültür Hayatı

The Cultural Life in the Serez's Plateau with
Mrs. Emine Semiye's Eyes

Културният Живот във Сerezското Плато през
погледа на Емине Семийе

Şefika KURNAZ*

ÖZET

Osmanlı döneminde Selânik vilayetini oluşturan üç sancaktan biri ve günümüzde, Yunanistan Makedonyası'ndaki idari bölgelerden birinin merkezi olan Serez, 1375'ten 1912'ye kadar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. 1906 yazında iki aya yakın süreyle Serez Yaylası'nda bulunan Emine Semiye, Yayla'nın tarihini, evlerini, mesire yerlerini, dağlarını tepelerini, bitki örtüsünü, çeşmelerini, derelerini, Yörüklerini, halk ilaçlarını, âdetlerini, inanışlarını, eğlencelerini ayrıntılı olarak anlatmıştır. Onun bu yazıları, Türk nüfusun mübadele yoluyla Türkiye'ye getirildiği Serez'deki kültür hayatımızın son fotoğraflarından birini vermektedir. Serez Yaylası yazıları, kültür hayatımıza ait bilgiler vermesi kadar, gezi edebiyatımızın bir kadın kaleminden çıkan ilk örnekleri arasında olması bakımından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Emine Semiye, Serez Yaylası, âdetler, eğlenceler, bitki örtüsü, halk ilaçları.

ABSTRACT

Serres was one of the Sancaks in the province of Selanik during the Ottoman Period and it is also the center of one of the administrative regions in Greece's Macedonia today. Serres was under the sovereignty of the Ottoman Reign from 1375 to 1912. Ms. Emine Semiye, who stayed in Serres's Plateau for nearly two months in the summer of 1906, reports the history of the plateau and the information on its houses, its popular excursion spots, its mountains, its hills, its flora, its fountains, its rivers, its nomadic settlers,

* Doç. Dr. . Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı.

its folk remedies, its customs, its beliefs, and its entertainments in detail in her writings. Her writings give us the last photographs of the cultural life of Serres, whose Turkish population were transferred to Turkey by the exchange of populations in accordance with the treaty of Lausanne. Her writings on the Serres Plateau are of outstanding importance in terms of the information that they give us about our culture, as well as being one of the first examples of travel literature written by a woman writer.

Key Words: Emine Semiye, Serres's Plateau, customs, entertainment, flora, folk medicine.

РЕЗЮМЕ

Серез е един от центровете на областта Солун. По време на османското владичество е бил административен регион на гръцка Македония. Серез остава под хегемонията на османската държава от 1375 до 1912г.

През лятото на 1906 година Еминие Семие близо два месеца остава в Серез и подробно описва историята на платото, домовете, планините, растителността, чешмите, народните лекарства, обичаите, вярванията и празниците на хората от региона.

Този материал дава представа за културния живот на турското население в платото, по късно чрез размяна преместено в Турция.

Изследванията за Серезкото плато не само дават важни данни за културния живот но и са едни от първите примери на пътеписната литература, написани през погледа на жена.

Ключови думи: Еминие Семие, Серезко плато, обичаи, празници, растителност, народни лекарства.

OSMANLI DÖNEMİNDE SEREZ

Serez hakkında Kamusü'l-a'lâm'da ayrıntılı bilgi verilmiştir. Osmanlı döneminde Selânik vilayetini oluşturan üç sancaktan biri ve buranın merkezi olan şehir, Selânik - Dedeağaç demiryolu üzerindedir. Günümüzde, Yunanistan Makedonya'sındaki idarî bölgelerden birinin merkezidir. Şehrin denizden yüksekliği 50 m. iken, yaylaların yüksekliği 1500 m. yi bulur.

Batısında Kosova vilayeti ve Selânik sancağı, güneyinde yine Selânik sancağı ve Ege denizi, doğusunda Drama sancağı ve Doğu Rumeli, kuzeyinde Bulgaristan ile sınırı bulunmaktadır. Arazisi genellikle dağlık olup ormanla kaplıdır. Özellikle Beleş ve Maleş dağları ile Karasu nehrinin batısındaki dağlar, Perim ve Rodop sıradağlarının etekleri ormanlıktır. Ağaçları ak, sarı ve kara çam, meşe, kayın, kavak, kızılbaş ve karaağaçtan oluşur. Otlakları pek verimli olup halkı çok sayıda koyun, keçi, sığır, at beslerler (Şemseddin Sami, 1996: 2755 - 2757).

Serez, 1375'te fethedilmiş, Evranos Bey'e zeamet olarak verilmiştir. Fetih sonrasında Serez çevresine Saruhan'dan getirilen Yörükler yerleştirilmiştir.

Evliya Çelebi, Serez şehri hakkında şu bilgileri verir: Şehrin doğu yönünde, yalçın kaya üzerinde iki kapılı, içinde ev ve kilise kalıntıları olan yıkık bir kalesi

vardır. Bunun eteğinde, dört kapılı surlarla çevrili 10 mahallede, kiremit çatılı bakımlı 2000 evde; Yahudi, Rum, Bulgar, Sırp ve diğer gayrimüslim halk oturur. Kalenin dışında etrafı sursuz bağ ve bahçeler içinde 30 mahalleye ayrılmış, kiremit çatılı, kârgir 4000 evden oluşan Müslüman şehri yer alır. 12'sinde cuma namazı kılınan 91 cami ve mescit, çok sayıda medrese, tekke, çeşme ve sebil, 5 hamam, 17 han ve 2000 dükkânlı bir bedestan bulunur. Üzüm asmalarının gölgelediği sokaklar iri taş kaldırımlarla döşeli olup, sağından solundan sular akar.

1871 Salnâmesi'ndeki bilgiler ise şu şekildedir: 545 köyden oluşan sancak içinde 65000 gayrimüslim, 43000 Müslüman erkek nüfus vardır. Hanımlarla birlikte nüfus 225000'e ulaşır. Şehirde 3035 ev, 1292 dükkân, 174 mağaza, 61 han, 2 hamam, 20 cami, 18 mescit, 8 medrese, 14 tekke, 3 imaret, 14 mektep, 42 kilise bulunur.

XIX. yy. başlarına gelindiğinde, Serez'in 30000 ile 60000 arasında olduğu söylenen nüfusu, Balkan Savaşı sonrasında 20000'in altına düşer. Balkan Savaşı'nın ilk aşamasında Bulgar'ların (6 Kasım 1912), ikinci aşamasında ise Yunanlıların eline geçer. Londra Antlaşması ile Yunanistan'a verilir (mayıs 1913). Buradaki Türk nüfus, Lozan sonrasında, mübadele yoluyla Türkiye'ye getirilir (Darkot, 1971: 518).

Serez çevresinde yetiştirilen arpa, buğday, tütün, pamuk ve mandalar ünlüdür.

Yaz mevsiminde şehir halkı yaylalara çıkar. Evliya Çelebi, bunlardan Ana Yaylağı'nı özellikle övmektedir. Şehrin dışındaki Kale Ardı mesiresi de çok güzeldir (Darkot, 1971: 517).

1906 yılının yazında Serez Yaylası'nda bir buçuk ay geçiren Emine Semiye, altı yıl sonra elimizden çıkacak olan bu yörenin kültür hayatının son tanıklarından biri olur.

EMİNE SEMİYE VE SEREZ

Tanınmış tarihçi, hukukçu ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı ve yazar Fatma Aliye Hanım'ın kardeşi olan Emine Semiye (1868 - 1944), Meşrutiyet döneminin kadın yazar ve romancılarından. İsviçre ve Fransa'da psikoloji ve sosyoloji eğitimi görmüş, öğretmenlik ve müfettişlik yapmıştır. Yardım dernekleri kurmuş, sosyal ve siyasal faaliyetlerde bulunmuştur. Önceleri İttihat ve Terakki Fırkası'nın faal bir üyesi iken, sonradan ona tepki olarak kurulan Osmanlı Demokrat Fırkası'nın üyeleri arasında yer almıştır. Tutuklanma korkusuyla Paris'e gitmek zorunda kalmıştır (Kurnaz, 2007: 453 - 454). Selânik'te yayınlanan

Mütâlaa (1896) ve Kadın (1908 - 1910) gazetelerinde başyazarlık yapmış, İstanbul'daki Hanımlara Mahsus Gazete başta olmak üzere Bahçe, Asır, Yeni Asır, Yeni Edirne, Şûrâ-yı Ümmet, Resimli Kitap, Saâdet, Yeni Gazete gibi gazete ve dergilerde yazılar yayımlamıştır. Emine Semiye'nin başlıca eserleri şunlardır: Bîkes, Muallime, Sefâlet, Gayyâ Kuyusu, Bir Mûtehassisenin Tefekkürâtı, Terbiye-i Etfâle Ait Üç Hikâye, Hiss-i Rekâbet, Emir Çoban Kızları Yahud İki Kadında Aynı Tâli': Bağdat Hatun, Dilşâd Sultan, Selânik Hâtıraları, Hürriyet Kokuları, İktitaf, Kalem Tecrübeleri, Hülâsa-i İlm-i Hisap (Kurnaz, 2007/1).

1892'de öğretmenlik hayatına başlayan Emine Semiye, bir ara Selânik'te kız okulları müfettişliği yapar. Kocasını Reşit Paşa da bu sırada Selânik maarif müdürüdür. Reşit Paşa daha sonra Serez Mutasarrıfı olur. Emine Semiye de onun görevi süresince üç buçuk yıl burada bulunur.

Emine Semiye'nin Serez Yılları

Nigâr Hanım, 15 Nisan 1905'te ve Mayıs 1908 tarihlerinde olmak üzere iki kez Serez'de Emine Semiye'nin misafiri olur (Nigâr Binti Osman, 1959: 59, 61). Bu bilgiden, Reşit Paşa'nın buradaki görevinin 1905 - 1908 arasında devam ettiği anlaşılmaktadır. Emine Semiye'nin, 22 Haziran 1906 tarihinde yazdığı bir yazıda, "Serez'e geleli beri güzâr eden bir buçuk sene içinde, buraya ait bir makaleciğe neşrine bile muvaffak olamayışım hakikaten mûcib-i teessüfumdür. " (Emine Semiye, trz, d: 69) dediğine bakılırsa, Serez'e 1905 yılı başında geldiği tahmin edilebilir. 23 Temmuz 1906 tarihli yazısında ise iki yıla yakındır Serez'de bulunduğunu belirtir (Emine Semiye, trz, d: 79). Serez'den ayrılırken yaptığı konuşmada, burada üç buçuk yıl geçirdiğini söyler (Emine Semiye, trz, c: 57). Emine Semiye, Kalem Tecrübeleri'ni 23 Mayıs 1908 tarihinde Serez'de tertip etmiştir (Emine Semiye, trz, d: 1). Onun Serez'le ilgili son tarih kaydı budur.

Serez Yaylası'nda

Emine Semiye, hava değişimi amacıyla gittiği Serez Yaylası'nda 23 Temmuz - 7 Eylül 1906 tarihleri arasında, bir buçuk ay geçirir.¹

Hanımlara Mahsus Gazete'de Şadiye Hanım'a yazdığı mektupta, ". . . muhterem gazetemize hizmetten mahrumiyetimi tazmin için bu defa bir ay tebdil-i hava azimet etmiş olduğumuz Serez Yaylası hakkında bazı ma'lumât i'tâsı vesilesinden bi'l-istifâde ifâ-yı vazife-i tahrire müsâreat eyliyorum. " diyerek, daha yola çıkmadan yazı göndermek için kendini görevlendirir.

¹ Kendisi, bu süreyi bir yerde "Bir buçuk ayı müteceviz", bir yerde de 54 gün olarak belirtmişse de (Kalem Tecrübeleri: 110, 152), yazıdaki gidiş - dönüş tarihleri bellidir.

Yaylada gördüklerini günü gününe titizlikle not alır. Yazdığı yazılarda, Serez Yaylası'nın mesirelerinde gezerken sürekli bir şeyler yazma kaygısı içinde olduğunu gösteren ifadeler, onun konuya verdiği önemi gösterir (Emine Semiye, trz, d: 114, 121, 124, 139, 144, 146, 149).

Kendi ifadesiyle yazdığı "seyyâhî mektupları", Hanımlara Mahsus Gazete'de bölüm bölüm yayımlar. Bu yazılarını daha sonra Kalem Tecrübeleri adını verdiği eserine de alır (Emine Semiye, trz, d: 78 - 154).

YAYLA MEVKİİ

Serez Yaylasının Geçmişi

Mühürdar Mustafa Ağa adında birinin 1736'da yerlilerden satın alarak vakfeylettiği yayla, Safâ Geldiniz Çeşmesi'nden Yağcılar Köşkü'ne kadar uzanıp giden 1800 haneli büyük bir kasaba hâlini almıştır. Kasabada on yedi tekke bulunmaktadır. Elli dört yıl süren bu düzen, Serez hânedânından İsmail Bey'in yaylayı yirmi yedi sene müddetle yasaklamasıyla bozulmuş; sonradan oğlu yasağı kaldırmışsa da harabeye dönen evler eski hâlini bulamadığından şimdi yüz elli kulübelik bir köyden ibaret kalmıştır (Emine Semiye, trz, d: 90 - 91).

Genel Görünüm

Yayla evleri, bir sokak plânı olmaksızın, kırlara gelişi güzel yapılmıştır. Çarşısı ise, birkaç tahta dükkân, kahve, odun yığınları, merkep ve katır kümelerinden ibarettir. Tahta minareli bir mescit ile küçük bir karakol yaylanın başlıca binalarıdır. Çarşıya varmadan küçük ve güzel bir hamam yer alır. Bu hamam, suyun tatlılığı bakımından Göztepe Hamamı'na benzer (Emine Semiye, trz, d: 104).

Yayla Evleri

Denizden 1500 m. yükseklikteki yaylada evlerin çoğu kiremitsiz ve tahta çatılarla bina edilmiştir. Kiremitli çatılar, kışın sert rüzgârında dağılıp bozulduğu hâlde; tahta çatılar çok meyilli olduğundan daha dayanıklıdır, yağmur suları da akıp gitmektedir (Emine Semiye, trz, d: 102 - 103).

Kulübeyi andıran bu yayla evleri, kapısız bir sofaya açılan ikişer, bazen biri küçük olmak şartıyla üçer odadan ibarettir. Büyük odalarında birer güzel ocak da mevcuttur. Yemek pişirmek ve ısınmak için, sabah akşam bu ocaklarda odun yakılır (Emine Semiye, trz, d: 103).

Yaylanın Havası

Yaylanın havası gayet hafif ise de, rutubetlidir. Serez'li hanımlar, "Yaylanın havası yeyniktir (hafiftir)." derler (Emine Semiye, trz, d: 117).

Serez'de 37 derece sıcaklık bulunduğu günlerde bile, yaylada insanlar, kalın giysileriyle ateş karşısında üşümektedirler (Emine Semiye, trz, d: 103).

Başka yerlerde yaz ortasında serinliğe sebep olan poyraz rüzgârı, yaylayı zemheriye döndürerek kimisini mangal başlarına, kimisini de ocak önlerine diz çöktürür. Emine Semiye, "buvv! . . ." diyen, o güzel ağaçları eğip büken rüzgârın verdiği hasarları pencereden korkuyla seyredip artık yaylanın hiçbir tadı kalmadı diye mınıldanır. Beş gün kadar devam eden soğuklar, yaylacıların çoğunu ürkütür. Her gün birkaç kâfilenin Serez'e döndüğü görülüp işilir (Emine Semiye, trz, d: 126).

Yörükler

Emine Semiye, yaylada Yörük'lere de rastlar. Bunlar, ilk fetih sonrasında Saruhan'dan getirilerek bu çevreye yerleştirilmiş olan Yörük'lerin torunları olmalıdır. Yayladan çobanların ve Yörük'lerin geçmesi hiç eksik olmaz. Gerdek Kayası'na giderken binilen katırın başını, bir Yörük çocuğu tutar. Güzel güzel keçileri bulunan bir çoban çocuğu, "Süt ister misiniz?" diye sorar. Ayrıca, küçük çobanın elinde, yapraklardan yapılmış doğal bir tabak içinde, râyihalı dağ çilekleri durmaktadır. Çevrede çalı diplerinde bol miktarda bulunan dağ çileklerinden çocuklar da toplarlar. Yaylada otlayan keçi ve koyun sürülerinin çingirakları çok hoştur (Emine Semiye, trz, d: 95, 115).

Dağlar, Tepeler, Çeşmeler, Mesire Yerleri

Yer adları o yörenin tapu şahitleri gibidir. Serez Yaylası'ndaki yer adları, Türklerin buraları uzun zamandır yurt tutarak benimsediklerini gösterir: Akar Çeşme, Aktepe, Ali Baba, Aynü'l-garîb mesîresi, Bağcılar Köşkü, Bakacak Seddi, Baltacılar Çayırı, Bulgur Kurutan, Çardakçık, Çifte Oluk, Çömlek Dere mesîresi, Demirkapı Tepesi, Eğerli Taş, Eğri Çam Oluğu, Gerdek Kayası, Hacı Hasan Oluğu, Hacı Hüsnü Oluğu, Kara Taş, Karasu nehri, Kartal Kayası, Katmerli Kaya, Kazan Kayası, Kurt Tepesi, Kuyumcu Suyu, Küçük Safa Geldiniz ve Büyük Safa Geldiniz Olukları, Limanođu (Numan Oluğu) Çeşmesi, Maymun Tepesi, Mühürdar Köşkü, Papaz Kayası, Safâ Geldin Çeşmesi, Selamet Tepesi, Sinekli Taş, Söylemez Dere, Sütlü Su, Taşlı Burun, Uçar Su, Yağcılar Köşkü, Yakacık, Yanmış Dağ, Yassı Kaya, Yeşil Tepe, Yumurta Kayası.

Bu yer adlarına ve isim verme mantığına, Orta Asya'dan Balkanlara kadar, Türkçenin egemen olduğu her yerde rastlamak mümkündür. Coğrafyayı yurt yapanlar, hatıraları ile ona anlamlar yükleyenler, içinde yaşayanlardır. O insanlar bir gün çekilince, bu yöreler de ruhunu yitirmiş, yer adları silinip gitmiştir.

Ali Baba, Yaylanın en yüksek tepesidir. İki büyük kayanın birleşmesinden oluşan, dar ve ışıklı menfezden içeri girince kaya dibinde Ali Baba'ya ait olduğu söylenen mezar görülür. Ali Baba'nın burada bulunan çilehânesinde âdi taşlarla çevrilmiş bir mezar mevcut ise de, diğer bir rivayete göre Eğerli Taş'ta medfundur (Emine Semiye, trz, d: 132 - 135).

Yaylanın hemen hemen yarısını kaplayan dördüncü dağ, çevrenin en yüksek tepesidir. Ali Baba Hazretleri'nin türbesi de buradadır. **Aynü'l-garîb** denilen bu taştan bakıldığında öva göz biçiminde görülür. Aynü'l-garîp, Gerdek Kayası'na benzerse de, meyilli bir sûret üstünde bulunduğu için daha lâtifdir. Buradan Kırşova ve Kırçova köylerini daha yakından görmek mümkündür. Bu üç mesire, birbirine bağlı üç dağdan ibaret olup nereden bakılsa aynı manzarayı başka bir açıdan görme imkânı sunarlar (Emine Semiye, trz, d: 129 - 130).

Bağcılar Köşkü, Gerdek Kayası'yla Aynü'l-garîb'in ortasında gayet geniş bir meydanlıktır. Etrafında türlü şekillerde ve üstleri koyu yeşilden açık fıstıkıye kadar çeşitli renklerle süslü iri kayalar mevcuttur (Emine Semiye, trz, d: 130).

Baltacılar Çayırı, misk kokulu çam ve kayın ağaçlarının bulunduğu iki büyük düzlükten oluşur. Beykoz ve Uzunçayır düzlüklerinden daha etkileyicidir. Buradaki Akar Çeşme'nin suyu çok tatlıdır. Uzaktan keçi ve koyun sürülerinin çingırakları duyulur.

Emine Semiye, Baltacılar Çayırı'na gitmek için, yanındakilerle birlikte evden çıkar; köyün dışında, yirmi dakika süreyle ağaç diplerinden geçen bir dere boyunca yürür. İki uzun tahtadan ibaret köprülerden geçerken berrak suyun zeminini süsleyen renkli taşların zarifliğine, dere kenarındaki mavi mine ve sarı çiğdem çiçeklerinin güzelliklerine birkaç dakika hayranlıkla bakmaktan kendini alamaz. Çocukça bir duyguya kapılarak, hazin mırıltılarla akan suya, hemen çıplak ayakla basıp çam ağaçlarının arasına koşmak ister. Karaçam ağaçları, vaktiyle sağlığına çok iyi gelmiş olan Büyükada çamlarını hatırlatır (Emine Semiye, trz, d: 89 - 90).

Bulgur Kurutan, büyücek bir düzlüğü bulunan ve zamanında yaylacılar bulgur kuruttuklarından bu ad verilen bir tepedir. Emine Semiye, çamlarla kaplı Bulgur Kurutan tepesinden aşağılara doğru bakınca Büyükada'nın Heybeli'ye doğru uzanan çamlarını hatırlar (Emine Semiye, trz, d: 124 - 125).

Eskiden Serez'den gündüz çıkan yolcular geceyi **Çardakçık**'ta geçirirler ve pek güzel eğlenirler imiş. Dinlenmeye mahsus odaları harap olduğu için sonradan gözden düşmüştür (Emine Semiye, trz, d: 83).

Gerdek Kayası, minare yüksekliğinde tek parça bir kayadan ibarettir. O kayanın üstüne el ile konulmuş gibi büyük büyük kaya parçalarından, gelin odası gibi bir oda meydana getirilmiştir. Vaktiyle bir çift sevdâzede gelin ile damada gerdek odası görevi gördüğünden, Gerdek Kayası adı verilmiştir. Çevrede böyle kayalardan oluşan başka odacıklar da bulunmaktadır (Emine Semiye, trz, d: 95 - 96).

Sinekli Taş'ın yaklaşık beş metre aşağısında derenin çıktığı yer, Hacı Hasan Oluğu'dur (Emine Semiye, trz, d: 111).

Katmerli Kaya, katmerli börek gibi üst üste büyük kayalardan oluşan bir tepedir. Düz olduğundan üstünde rahatça gezinmek mümkündür (Emine Semiye, trz, d: 137).

Kazan Kayası, büyük bir taş üstüne el ile konulmuş gibi eğreti bir vaziyette, tıpkı kazana benzer, gayet büyük ve garip bir kayadır. Etrafında da büyük büyük düzensiz kayaların mevcut olması orasını âdeta "cinnilere mahsus", kasvetli bir mahpese döndürmüştür (Emine Semiye, trz, d: 143).

Limanoğlu (*Numan Oluğu*, olsa gerektir) **Çeşmesi**, suyunun hafif ve tatlı oluşuyla tanınmıştır. Üst yanında Mühürdar Köşkü'nün harâbeleri bulunmaktadır. Mühürdar Mustafa Ağa'nın Serez'de yaptırdığı bir çeşmede yer alan 1147/1735 tarihine bakarak, binanın 175 yıllık olduğu tahmin edilmektedir (Emine Semiye, trz, d: 93).

Kayaların başlangıcında bir **Papaz Kayası** vardır. Papaz Kayası, kafa şeklinde büyük bir kaya olup aşağısından dolaşılınca altında oda gibi bir yer vardır. Burasının vaktiyle azizlerden bir papazın itikafhânesi olduğuna inanılır (Emine Semiye, trz, d: 136).

Büyük bir kaya üstüne binmiş, orta boyda, timsah şeklindeki bir kayaya **Sallak Taş** adı verilmiştir. Baş tarafına bir çocuk bile asılsa, kuyruk tarafını kaldırıp öne arkaya hareket etmekte olduğundan, asılmış olan kimse âdeta sallanmaktadır. Sallanırken bu tuhaf kayanın, başını kaldırıp kuyruğunu drank diye vurması, önündekini kapacakmış gibi ona bir ejderha görünümü verdiğinden bu kaya, ilk bakışta canlı bir deniz canavarı gibi görünüp insanı ürkütmektedir (Emine Semiye, trz, d: 130 - 131).

Sinekli Taş, kesikçe bir tepe üzerine özellikle konulmuş gibi görünen ve bir kupa arabası büyüklüğünde, üzeri sineğe benzeyen yeşil beneklerle lekeli bir kayadır (Emine Semiye, trz, d: 109 - 113).

Dik ve kısa bir yokuştan inilen **Söyler Dere**, Kırçova ve Kırçova köylerini kuş bakışı gören büyücek bir kayadan oluşmuştur. Yüksek sesle bağırınca sesin,

karşı dağın yalçın kayalarında yankılandığından bu isim verilmiştir. Yakında Taşlı Burun, karşıda Maymun Tepesi, Kurt Tepesi, Demirkapı Tepesi ve aşağıda, ovada akan Karasu nehri görünmektedir (Emine Semiye, trz, d: 121 - 124).

Sütlü Su, Çardakçık'tan oldukça yukarıda; birkaç ağaçtan ibaret, çukur, havasız bir yerdir. Ayazma kılıklı iki kemercik arasında akan bulanık su içilecek gibi değildir (Emine Semiye, trz, d: 83).

Yassı Kaya, Yayla'ya, 1 saat 15 dakika uzaklıktadır. Yanından büyük bir dere akan Yassı Kaya mesiresine adını veren ve yerden pek de yüksek olmayan bir kayanın kenarından oturarak kaymak bir eğlencedir. Su ile kayanın birleştiği bir noktada, hiç ıslanmadan kaymak çok ilginçtir. Buranın kayma âdetlerinden dolayı, yazarın dokuz yaşındaki oğlu haşarı Cevdet bile beş kat elbise parçalamıştır.

Yassı Kaya mesiresinde herkes ağaçlar altına yayılır. Yayla âdeti üzere çoluk çocuk, kuru dallar ve çam kozalakları toplayıp derhal bir ateş yakarlar. Kor hâline gelince kahve cezveleri sürülür. Herkesin yiyecek sepeti açılır. Yayla havasının temizliği ve suyunun hafifliğiyle her iki saatte bir yemek yense bile, mideler hazmetmektedir (Emine Semiye, trz, d: 100 - 102).

Yeşil Tepe, Yayla yolundaki ilk düzlüktür. Bundan sonrası daha dik ve yokuştur. Buradan itibaren yaylanın soğuğu kendini hissettirmeye başlar (Emine Semiye, trz, d: 81).

Yalçın bir kaya üstünde, bir ev büyüklüğünde ve yumurta şeklindeki tuhaf bir kayaya **Yumurta Kayası** adı verilmiştir. Kayanın yaylaya bakan yüzünde tıpkı yumurtanın sarısına benzer bir şekil bulunmaktadır. Sanki, o büyük kaya yumurta imiş de iyice açılınca sarısı meydana çıkmış gibi görünmektedir (Emine Semiye, trz, d: 145).

Bitki Örtüsü

Serez Yayla'sının bitki örtüsü oldukça zengindir. En dikkat çeken ağaçlar kayın, beyaz çam ve karaçamdır. Karaçamların şekilleri beyaz çamlardan daha ilgi çekicidir. Bazıları, kavak ağacı gibi kökünden sekiz metre kadar boy attıktan sonra şemsiye gibi bir tepe oluşturur. Kayın ve çam odunları önemli bir ticaret kaynağıdır.

Ağaçların yanı sıra âhududu, izlavniya, mavi mine, sarı çiğdem, eflatun çiçekli kekik (keklik), pelizen, sığır dili, peyvent, saparna, kantaron, şahdere, kısacık mahmut, paparak, hint bağı, fillori, incibar, yaraya vurulan kesik otu, çukut, yayla koğan, dağ çileği ve fındık bitki örtüsünün zenginlikleri arasındadır. Nergise benzeyen; eflatun, pembe, mavi renkli çiçekler de vardır.

Bitkilerin bazılarının kendilerine ait hikâyeleri vardır. **Yayla koğan** bunlardan biridir. Yayla koğan; salkım ağacı şeklinde, çiçekleri taflan çiçeklerine benzeyen bir ağaçtır. Çiçekleri kızarıncaya yayla sakinleri eşyalarını toplamaya başlarlar. Bu durum, artık soğukların başlayacağına işaretler. Bundan dolayı, yaylacıları yayladan koğan ağaç anlamında yayla koğan adı verilmiştir (Emine Semiye, trz, d: 109).

Çukut, üstünün yeşil kabuğu sıyrılnca içinden krem rengi, yumuşak, kokulu bir madde çıkan saz türünden bir ottur. Dere boylarında yetişir. İçinden çıkarılan madde yaş tülbentlere sarılır, evlerde tırtıl ve sim ile işlenerek çiçek imalinde kullanılır. Yayladaki bazı aileler geçimini bundan sağlamaktadır (Emine Semiye, trz, d: 94, 106).

Yaylanın kendine özel mahsulleri vardır. Bunların birincisi, âhududu denilen bir ağaç çileğidir. Her sene şekerler, bundan çok miktarda şurup yaparak satarlar (Emine Semiye, trz, d: 106).

Ufacık misk kokulu dağ çileğinin ve kendine mahsus çalılar üstünde biten mercimek şeklinde siyah renkli, buruk tabir edilen bir meyveciğin reçel, şurup ve pâluzesi (peltesi) de pek lezzetlidir. Hanımlar, bunlardan ramazaniyelik reçeller, bayram ve kandillerde misafirlere takdim için kaynatarak birtakım nâdide şeyler meydana getirirler (Emine Semiye, trz, d: 106, 115).

Halk İlaçları

Itıra benzeyen izlavniyanın yanından geçerken keskin kokusu, insanın burnunu tıkar (Emine Semiye, trz, d: 107). **Pür** denilen ve çama benzeyen bir çeşit çalı da vardır ki, yeşil yapraklarının içleri -moda tabirince- alaktrik rengi denilen mavilikte olup sapları da sarıdır. Üstlerinde biten ve tıpkı çitlembik şeklindeki siyah bubuları² da tarçın lezzetinde olup mideye pek iyi gelir (Emine Semiye, trz, d: 107). Mürûra benzeyen ve tarla gibi her yeri kaplayan ayvatana çiçekleri, papatyadan daha keskin kokuludur. Sancı için birinci ilaçtır (Emine Semiye, trz, d: 107). Dere içleri de yabanî nanelerle doludur (Emine Semiye, trz, d: 107).

Serez'de eflatun çiçekli, hoş kokulu kekiğe "**keklik**" denir. Külbastıda kullanılır. Bazı uzman hanımlar imbiklerden çekerek **binbaşı suyu** denilen bir ilaç elde ederler. Yazar, hazımsızlığa ve sancıya iyi gelen bu suyun, filiskin suyu olduğunu düşünür. Hanımlar, dağ tepelerinden topladıkları pelizenden **pelin suyu** adında bir ilaç yaparlar. İştahsızlığa iyi gelir.

2 Serez'de daneye bubu diyorlar.

Sığır dili, enginara benzeyen bir bitkidir. Basurun birinci ilacı olduğuna inanılır.

Peyvend adı verilen bitki de ishale iyi gelmektedir.

Bunlardan başka, yerlilerin deva otları tabir ettikleri saparna, kantaron, şahdere, kısacık mahmut, paparak, hint bağı, fillori, incibar, yaraya vurulan kesik otu adındaki bitkilerin çoğu mide rahatsızlığıyla basura karşı kullanılmaktadır (Emine Semiye, trz, d: 107 - 108).

Yaylada on altı gün sancılar içinde kıvranan Emine Semiye, Serez'den getirttiği ilaçlardan fayda göremeyince, çareyi halk ilaçlarında bulur. Bu konuda söyledikleri ilginçtir: "Artık bu tecrübe üzerine, kadın, nene ilaçlarının tabâbete meydan okumaya başladığını âcize de itiraf etmeli değil miyim ya?" (Emine Semiye, trz, d: 116 - 117).

ÂDET, İNANIŞ VE EĞLENCE

Avcı Alayı

Emine Semiye, bir gün sevinç çılgınlıklarıyla karışık bir davul gümbürtüsü işitince, hemen sokağa bakan diğer odanın penceresine koşar. Bu, yayladaki bütün gençlerin tertip ettikleri görülmeye değer bir avcı alayıdır. Meğer, hünerlerini gösteremeyen avcı beyler, bu başarısızlıklarını lâtife tarzında hoşça göstermek için, bir sırtığa kürklerini ters giydirerek güya kurt avlamışlar gibi şenliklerle köye giriyorlarmış. Kırmızı mendillerini değneklerine takarak bayrak yapan çocukların şamatası da bunlara eşlik etmektedir. Avcı alayını karşılayanlar ise, onları av tüfeklerini havaya boşaltarak alkışlamaktadır (Emine Semiye, trz, d: 118).

Başa Çiçek Takma

Serez'de başa çiçek takmak en birinci süs sayılır. Çok meraklı olanlar bahçelerindeki saksıları iyice koruyarak, kış mevsiminde bile taze çiçek takınırlar. Bunu başaramayanlar da yayla çiçekleriyle yetinmek zorunda kalırlar. Serez Yaylası'nda "Çukut"tan yapılan yapma çiçekler Drama, Kavala ve Selânik'e kadar gönderilmektedir (Emine Semiye, trz, d: 94, 106).

Emine Semiye, çiçek takmak âdetine ilk önce gülmüş iken, sonradan onlarda da bu hevesin başladığını söyler.

Ciğer Alan Kişiyi Evine Kadar İzleme

Yaylada kasaptan ciğer alanı görürlerse o kimseyi, "O yâ!" (Oh ya olacak) naralarıyla davul çalarak evine kadar takip ederlermiş. O sene, her nasılsa, bu eski âdet kaldırılarak yerine kır eğlenceleri icat edilmiştir (Emine Semiye, trz, d: 118).

Eğerli Taş'a Para Koyma

Büyük bir eğere benzediği için bu ad verilen kayanın, hemen yanında mezarı bulunan Eğerli Baba'nın eğeri olduğuna inanılır. Ziyaretçilerin sırayla onun üzerine oturmaları ve önündeki deliğe para koymaları âdettir. Hatta, etrafa da avuç avuç para saçarak, kurtların kuşların hissesini de verirler. Ziyaret yüzünden şifa bulanlar, adaklarını yerine getirmek için, hemen yakındaki ağacın dalına ciğer asarlar. Ziyaretçiler çekilir çekilmez fakir merkepçiler de hemen gelip paralarla ciğeri alıp aralarında paylaşırlar (Emine Semiye, trz, d: 124).

Kavun Aşırma

Avcı alayının bir başka türüsü de hanımlar arasında yapılır. Hanım arkadaşları Emine Semiye'den büyük bir kavun aşırırlar. Ertesi günü de bunu, ihtiyar bacı vasıtasıyla ona duyururlar. O da, hemen bir protesto mektubu yazarak yanındaki yardımcısı küçük kız ile asıl önyak olan hanımın evine gönderir. Mektubu okuyan hanım, öteki arkadaşlarına da göstermek üzere ev ev dolaşır.

Protesto mektubunda şunlar yazılıdır:

"En samimi muhibbelerimden daha vefadar olarak her an râyiha-i tayyibesıyla ta'diri meşâmıma lütf eden o güzel kavunuma bedel ya ikişer gece ikişer kavunu hâmilen nezd-i âcizime gelmek sûretiyle tediye-i deyn eğleyeceksiniz veyahut ceza olarak hânelerinize göndereceğim Abdal Said'in yirmi dört saat bilâ-fâsıla davulunu dinlemeye ve ücretini de vermeye mecbur olacaksınız. "

Bir gece genç kızlar ellerinde fenerler, önlerinde davul bulunduğu hâlde, yayla koğan dallarıyla süslü kavunu, işlemeli güzel bir örtü ile örtülmüş tepsi içine koyarlar; ağalardan biri bunu özenle başında taşır, kalabalıkla birlikte yazarı evine gelirler.

Meczip Sait, evin bahçesine girerek tam bir saat süreyle davul çalar, çocuklar da oynarlar. Eğlence bitince kavun sanki koç kesiliyormuş gibi bir merasimle kesilir, etrafa dizilen başka meyvelerle birlikte ikram edilerek güle eğlene yenir.

Emine Semiye'nin hastalıktan çıkıp iyileşmesi de böyle bir eğlenceyle kutlanmış olur (Emine Semiye, trz, d: 119 - 120).

Mahfe

Sarp yayla yollarında yolcular, katır sırtındaki mahfelerle taşınır. Mahfe, âdeta dört ayaklı eski zaman yemek iskemlelerinin ikizlisi olup katırın üstüne heybe gibi yüklenmekte, bu gözlerden her birine birer insan diz çökerek veya bağdaş kurarak oturabilmektedir. Mahfe gözlerindeki yolcular asılı zembil gibi komik

görünürler. İlk kez binenler, balonla havaya kalkıyormuş veya boşluğa düşüyormuş hissine kapılırlar. Mahfenin öteki gözündeki yolcu, ânî bir hareket yapacak olsa denge bozulur. Yokuş tırmanırken önüne eğilerek daima dengeyi gözetmek gerektiğinden, gerginliğe ve yorgunluğa yol açar (Emine Semiye, trz, d: 80 - 87, 151).

Mesirede Kadın - Erkek Ayırımı

Yaylada kadın ve erkeklerin gidecekleri mesire yerleri bir düzene bağlanmıştır.

Emine Semiye, yollarda ve mesirelerde hiç erkeğe tesadüf etmeyişine şaşırır. Sonradan sebebini öğrenir. Meğerse, Kara Taş tâbir edilen mesiresi sınır olmak üzere, bir gün sağ taraf mesirelerinde erkekler bulunursa, sol yanda kadınlar bulunmuş. Bu uygulama değişimli olarak sürermiş (Emine Semiye, trz, d: 93 - 94).

Taştan Kayma

Yayladaki dik bir kayaya, vaktiyle çift sevdâzede gelin ile damada gerdek odası görevi gördüğünden Gerdek Kayası adı verilmiştir. Çocuklar ve genç kızlar, o dik kayaya tırmandıktan sonra oturarak aşağıya doğru kayarlar. Yarı yolda kayıp düşenlere veya tırmandıkları halde çıkamayanlara gülüp eğlenirler (Emine Semiye, trz, d: 97).

Yanından büyük bir dere akan Yassı Kaya mesiresine adını veren ve yerden pek de yüksek olmayan bir kayanın kenarından oturarak kaymak bir eğlencedir. Su ile kayanın birleştiği bir noktada, hiç ıslanmadan kaymak çok ilginçtir (Emine Semiye, trz, d: 100).

Çocuklar aynı şekilde Sinekli Taş'ın etrafına yayılır. İnsanların bir kısmı kahve, sigara içerek keyif yetiştirmekle; bir takımını da yiyecek tedârikiyle; çocuklar ise, taşın üstüne binip kaymakla meşgûl olurlar (Emine Semiye, trz, d: 111).

Yaylaya Girerken Atları Süsleme

Yolcuları yaylaya katırcılar çıkarmaktadır. Yaylada her geleni karşılamak âdet olduğundan, özensiz bir kılıkla görünmek katırcılar için utanılacak bir şey kabul edilir. Yaylaya girmeden kafile durdurulur, mahfeler örtülerle süslenir. Yolculara çeki düzen verilir (Emine Semiye, trz, d: 86).

Yaylaya Gelenleri Bir Bardak Su İkram Ederek Karşılama

Emine Semiye'nin de içinde bulunduğu kafileye, Safâ Geldin çeşmesinin önüne gelir gelmez temiz bardaklarda su ikram edilir. Yaylaya her gelen kafileye böyle su ikram etmek âdettir (Emine Semiye, trz, d: 87).

İNANIŞ

Serezli hanımlar, yaylada cennetin bir damarı bulunduğuna inanırlar. Bu inanın dağ költü ile ilgisi olduğu açıktır.

Bu inanış öylesine kökleşmiştir ki; "Aman hava ne kadar bozuk!" diyenlere, "Yok, yok mübareği öfkelenirme, sonra hiç güler yüz göstermez; gülün, eğlenin ki, o da müsâit bulunsun." cevabını verirler. Hele, "rahatsızım" diye şikâyet edenlere, "Sakin, sakın, burada öyle şey olmaz. Gez, dolaş, bir şeyin kalmaz." şeklinde öğüt verirler (Emine Semiye, trz, d: 105).

EĞLENCE

Yaylada çeşitli eğlenceler düzenlenmektedir. Her gün, her saat köy düğünü varmış gibi etraftan atılan tüfek ve fişek sesleri, ormanları çınlatır. Yaylanın içinde tatlı seslerle okunan şarkılar, gazeller insanları duygulandırır. Bazı komşular sabahtan gece yarısına kadar ud çalarlar (Emine Semiye, trz, d: 155).

Sinekli Taş, Yayla köyünün karşısında ve sol taraf mesirelerinin yolu üstünde olduğundan, sabahtan gece yarısına kadar insan eksik olmaz. Köye yakınlığı dolayısıyla erkeklerden başka hanımlar bile, o tarafların kendilerine kaldığı günler, mehtap zamanında, gecenin üçüne dördüne kadar yiyip içerek eğlenirler; gündüzün topladıkları kuru dalları, çam kozalaklarını gece ateşleyip şenlik yaparlar. Erkeklerin gününde, eğer ziyâfetleri varsa, hamamdan alınan küller kupa kupa dökülüp üzerine de bir miktar gaz ilâvesiyle ateş verilince ortalık âdeta elektrikle aydınlatılmış gibi olur. Gece mehtabı selâmlamak için av tüfekleri boşaltılır. Bu gürültülere çocukların "O ya!..." (Oh yaaa !...) sesleri karışır (Emine Semiye, trz, d: 109 - 110).

SONUÇ

Yüz yıl önceki Serez Yaylası, Türk kültür hayatının canlı olarak yaşadığı bir merkez durumundadır. Dağlar, tepeler, dereler, çeşmeler, mesire yerleri, bitki örtüsü Türkçe isimleriyle Anadolu'daki benzerlerinden farksızdır. Saruhan Yörük'lerinin torunları, dağlarda sürülerini otlatmaktadır. Âdetler, inanışlar, eğlenceler bizim kültürümüzü yansıtır.

1906 yazında Serez Yaylası'nda bir buçuk ay geçiren Emine Semiye, bugün artık tarih olmuş bulunan bir kültüre tanıklık etmekte; Türk nüfusun mübadele yoluyla Türkiye'ye getirildiği Serez'deki kültür hayatımızın son fotoğraflarından birini vermektedir. Bu yazılar, kültür hayatımıza ait bilgiler vermesi kadar, gezi edebiyatımızın bir kadın kaleminden çıkan ilk örnekleri arasında olması bakımından da önemlidir.

KAYNAKLAR

- DARKOT, Besim. (1971). "Serez". İA. 2. bsk. X.
- Emine Semiye (tsz / a). Selânik Hatıraları. Milli Ktp. , Yz. A 3368, A 4296, A 4305.
- Emine Semiye (tsz / b). İktitaf. Milli Ktp. , Yz. A 2693, A 4581, A 4582.
- Emine Semiye (tsz / c). Hürriyet Kokuları. Milli Ktp. , Yz. A 4664.
- Emine Semiye (tsz / d). Kalem Tecrübeleri. Milli Ktp. , Yz. A 2685.
- KURNAZ, Şefika. (2007). "Emine Semiye'nin Siyasal Portresi". 39. İCANAS, 10-15 Eylül 2007. Bildiri Özetleri Kitabı. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- KURNAZ, Şefika. (2007/1): "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Öncü Kadın Yazar: Emine Semiye". Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu. 25-27 Nisan 2007. Erzurum.
- Nigâr Binti Osman. (1959). Hayat Hikâyem. İstanbul.
- Şemseddin Sami. (1996). Kamusü'l- a'lâm. C. IV. Tıpkıbasım. Ankara: Kaşgar Neşriyat.